

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Факультет міжнародних відносин
Кафедра країнознавства

Ю. П. Мателешко

Навчально-методичні рекомендації з курсу
«РЕГІОНАЛІСТИКА»
для студентів спеціальності 7.03020501 «Країнознавство»

Ужгород – 2014

УДК 323 (4/8) (076)
ББК Ф2 (4/8) я73
М 34

Мателешко Ю.П. Навчально-методичні рекомендації з курсу
«Регіоналістика» / Ю.П.Мателешко. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2014. – 37 с.

Схвалено на засіданні кафедри країнознавства.
Протокол № 8 від 25.03.2014 р.

© Ю.П.Мателешко, 2014

Зміст

Опис навчальної дисципліни.....	4
Мета і завдання дисципліни.....	5
Структура навчальної дисципліни.....	6
Тематика і зміст лекційних занять.....	7
Тематика і плани семінарських занять.....	11
Самостійна робота студентів.....	13
Контроль та оцінювання знань.....	14
Теми рефератів.....	16
Тестові завдання.....	17
Термінологічний словник.....	27
Рекомендована література.....	33

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1,5	Галузь знань <u>«Міжнародні відносини»</u>	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): <u>«Країнознавство»</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		5-й	6-й
Загальна кількість годин – 54		Семестр	
		10-й	12-й
Лекції			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 1	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>«спеціаліст»</u>	22 год.	10 год.
		Семінарські	
		14 год.	0 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		18 год.	44 год.
Індивідуальні завдання: 0 год.			
Вид контролю: іспит			

Навчальне видання

Навчально-методичні рекомендації з курсу
«Регіоналістика»
для студентів спеціальності «Країнознавство»
(за вимогами кредитно-модульної системи)

Мовна редакція, коректура та верстка – авторські

Підп. до друку 26.03.2014 р.
Формат 60x84/16. Папір офс. Гарнітура Times New Roman Cyr. Друк офс.
Ум. друк. арк. 1,5
Тираж 100 пр.

Примітка.
Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:
для денної форми навчання – 36/18
для заочної форми навчання – 10/44

Редакційно-видавничий відділ ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
88015, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ЗТ № 32 від 31.05.2006 р.

55. Романюк С.А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості / С.А.Романюк. – К.: Вид-во УАДУ, 2001. – 112 с.
56. Сосько С.П. Ринок і регіоналістика: навч. посіб. / Сосько С.П., Кулішов В.В., Мустафін В.І. – К.: Ніка-Центр; Ельга, 2002. – 380 с.
57. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: навч. посіб. / Д.М.Стеченко. – К.: Вища шк., 2000. – 223 с.
58. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: навч. посіб. / Д.М.Стеченко. – К.: Вікар, 2002. – 374 с.
59. Студенніков І. Регіоналістика і регіонознавство: проблеми методології та категоріального апарату / Ігор Студенніков // Регіональна історія України: зб. наук. праць. – К.: Інститут історії України НАНУ, 2007. – Вип. 1. – С. 67-78.
60. Томпсон Е. Регіони, регіоналізація та регіоналізм в сучасній Європі / Е.Томпсон // Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів. – Луганськ: Альма-матер-Знання, 2002. – С. 95-110.
61. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії / О.Г.Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
62. Уткин Э.А. Государственное и региональное управление: учеб. пособие / Уткин Э.А., Денисов А.Ф. – М.: Экмос, 2002. – 320 с.
63. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С.Хантингтон. – М.: Изд-во АСТ, 2003. – 603 с.
64. Циганкова Т.М. Міжнародні організації: навч. посіб. / Циганкова Т.М., Гордєєва Г.Ф. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 340 с.
65. Чепалыга А.Л. Региональная группировка стран мира [Электронный ресурс] / А.Л.Чепалыга // География. – 2003. – № 2. – Режим доступа: <http://geo.1september.ru/article.php?ID=200300207>

Мета і завдання дисципліни

Мета курсу – сформувати у студентів знання про регіони як цілісні системи наддержавного та внутрішньодержавного рівнів. Навчальний курс має міждисциплінарний характер. Зокрема, слід відзначити роль регіонального підходу в країнознавстві і дослідженнях міжнародних відносин. Ґрунтовні знання основних питань регіонознавства сприяють розширенню наукового світогляду майбутніх висококваліфікованих фахівців з міжнародних відносин.

Основними завданнями дисципліни «Регіоналістика» є:

- дати студентам уявлення про наукові підходи до розуміння сутності регіоналістики;
- розкрити об'єкт і предмет науки, основні методологічні засади дисципліни, її головні функції та завдання;
- висвітлити основні наукові підходи до регіоналізації світу: фізико-географічні, політичні, економічні, культурно-цивілізаційні;
- з'ясувати природні, політичні, демографічні, економічні, соціальні і культурні особливості макрорегіонів та субрегіонів світу;
- охарактеризувати регіональні інтеграційні процеси в різних частинах світу;
- вивчити регіональний поділ України за різними змістовними ознаками, особливості регіональної політики в державі, проблеми і перспективи її здійснення.

В результаті засвоєння навчального курсу студенти повинні *знати*:

- сутність регіоналістики, її об'єкт і предмет, термінологію, основні методологічні засади, функції та завдання;
- основні макрорегіони і субрегіони світу (фізико-географічні, політичні, економічні, культурно-цивілізаційні), їх ієрархію та головні характеристики;
- регіональний поділ України за різними змістовними ознаками, а також особливості, проблеми і перспективи регіональної політики в державі.

Як майбутні фахівці у галузі країнознавства студенти мають *вміти*:

- володіти термінологією, методами та підходами, які використовуються в регіоналістиці;
- використовувати на практиці програму комплексного регіонального дослідження;
- характеризувати особливості інтеграційних процесів у регіонах світу;
- виявляти вплив розвитку внутрішньодержавних регіонів на загальний рівень розвитку держав світу;
- визначати міжрегіональні диспропорції в державах світу, а також оптимальні напрями подолання міжрегіональних диспропорцій в соціально-економічному розвитку України.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	п	с.р.		л	п	с.р.
Модуль 1								
Змістовий модуль 1								
Тема 1. Регіоналістика як навчальна дисципліна.	4	2		2	4	1		3
Тема 2. Регіональний поділ світу.	10	4	4	2	10	2		8
Тема 3. Європа. Регіональна політика в країнах ЄС.	8	4	2	2	8	2		6
Тема 4. Азія та її субрегіони.	6	4		2	6	1		5
Тема 5. Африка.	4	2		2	4	1		3
Тема 6. Америка: субрегіони та регіональна інтеграція.	6	2	2	2	6	1		5
Тема 7. Австралія й Океанія.	4			4	4			4
Тема 8. Україна та її регіони.	12	4	6	2	12	2		10
Разом за змістовим модулем 1	54	22	14	18	54	10	0	44

36. Липец Ю.Г. География мирового хозяйства: учеб. пособие / Липец Ю.Г., Популяркин В.А., Шлихтер С.Б. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 400 с.
37. Максаковский В.П. Географическая культура: учеб. пособие / Максаковский В.П. – М.: ВЛАДОС, 1998. – 416 с.
38. Максимова Т.С. Регіональний розвиток (аналіз і прогнозування) / Т.С.Максимова. – Луганськ: СНУ ім. В.Далія, 2003. – 304 с.
39. Мезенцева Н.І. Суспільно-географічне районування України: навч. посіб. / Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В. – К.: КНУ, 2000. – 228 с.
40. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності / В.А.Філіпенко, В.С.Будкін, М.А.Дудченко та ін. – К.: Знання України, 2004. – 304 с.
41. На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів / за ред. С.Максименка, І.Студеннікова. – К.: Логос, 2000. – 224 с.
42. Народ, государство, регионы: стабильность развития / В.Я.Афанасьев, Н.Н.Быстряков, В. И. Видяпин и др. – М.: Мол. гвардия, 2001. – 559 с.
43. Нестеров П.М. Региональная экономика: учебник / П.М.Нестеров. – М.: ЮНИТИ, 2002. – 447 с.
44. Панченко Т.В. Регіон як об'єкт та рівень соціально-політичного аналізу: світовий та вітчизняний досвід // Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: збірник наукових праць. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. – Вип. 15. – С. 118-122.
45. Панченко Т.В. Перспективи реалізації принципу субсидіарності у регіональному врядуванні країн Європи [Електронний ресурс] / Т.В.Панченко. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011.../P25_doc.pdf
46. Пістун М.Д. Суспільно-географічне районування України / М.Д.Пістун. – К.: КНУ, 1999. – 41 с.
47. Поповкін В.А. Регіонально-цілісний підхід в економіці / В.А.Поповкін. – К.: Наук. думка, 1993. – 276 с.
48. Регионализация в развитии России: географические процессы и проблемы / под ред. А.И.Трейвиша и С.С.Артболевского. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 294 с.
49. Регіональна політика в країнах Європи. Уроки для України / За ред. С.Максименка. – К.: Логос, 2000. – 72 с.
50. Регіональна політика: методологія, методи, практика / відп. ред. М.І.Долішній. – Львів: ІРД НАНУ, 2001. – 719 с.
51. Региональная экономика: учебник / под ред. В.И.Видяпина и М.В.Степанова. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 666 с.
52. Регіональне управління: навч. посіб. / за ред. Л.М.Зайцевої. – Дніпропетровськ: ДФ УАДУ, 2000. – 240 с.
53. Регионы и регионализм в странах Запада и России / отв. ред. Р.Ф.Иванов. – М.: ИВИ РАН, 2001. – 260 с.
54. Регионы Украины: поиск стратегии оптимального развития / под ред. А.П.Голикова. – Харьков: ХГУ, 1994. – 304 с.

20. Штанько М.А. Политическая регионалистика: учеб. пособие / М.А.Штанько. – Томск: Изд-во ТПУ, 2006. – 137 с.
21. Экономическая, социальная и политическая география мира. Регионы и страны / под ред. С.Б.Лаврова, Н.В.Каледина. – М.: Гардарики, 2002. – 928 с.
22. Юрківський В.М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: підручник / В.М.Юрківський. – К.: Либідь, 2000. – 416 с.

Додаткова:

23. Бусыгина И.М. Регионы Германии / И.М.Бусыгина. – М.: РОССПЭН, 1999. – 352 с.
24. Бусигіна І. Сучасне й майбутнє «Європи регіонів» (проблеми європейського регіоналізму) / І.Бусигіна // Незалежний культурологічний часопис І. – 2001. – № 23. – С. 25-34.
25. Василенко І.А. Административно-государственное управление в странах Европы: США, Великобритания, Франция, Германия / И.А.Василенко. – М.: Логос, 2000. – 200 с.
26. Гетьманчук М. Регіоналізація Європи: практика і теорія [Електронний ресурс] / М.Гетьманчук, О.Кукарцев – Режим доступу до журналу: www.franko.lviv.ua/faculty/Phil/Getmanchuk_Kukarcsev.pdf
27. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики / А.Г.Гранберг. – М.: Экономика, 2000. – 495 с.
28. Заяц Д.В. В поисках оптимального районирования мира [Электронный ресурс] / Д.В.Заяц // География. – 2003. – № 2. – Режим доступа: <http://geo.1september.ru/article.php?ID=200300208>
29. Зонова Т.В. От Европы государств к Европе регионов / Т.В.Зонова // Полис. – 1999. – № 5. – С. 155-164.
30. Історія світової культури. Культурні регіони: навч. посіб. / кер. авт. кол. Л.Т.Левчук. – К.: Либідь, 1997. – 448 с.
31. Керецман В.Ю. Державне регулювання регіонального розвитку: теоретичні аспекти / В.Ю.Керецман. – К.: УАДУ, 2002. – 188 с.
32. Коломійчук В.С. Стратегічні засади соціально-економічного розвитку регіону (на матеріалах Тернопільської області) / Коломійчук В.С., Шевчук Л.Т., Шульц С.Л. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – 278 с.
33. Колосов В.А., Мироненко Н.С. Геополитика и политическая география: учебник / Колосов В.А., Мироненко Н.С. – М.: Аспект-Пресс, 2001. – 479 с.
34. Копійка В.В. Європейський Союз: заснування і етапи становлення: навч. посіб. / Копійка В.В., Шинкаренко. – К.: Ін Юре, 2001. – Т. 1. – 447 с.
35. Куйбіда В.С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування / В.С.Куйбіда. – К.: МАУП, 2004. – 432 с.

Тема 1. Регіоналістика як навчальна дисципліна (2 год.).

Поняття про регіоналістику: різні підходи у вітчизняній і західній науці. Регіонознавство як міждисциплінарне знання. Регіонознавство, країнознавство і краєзнавство. Періодизація розвитку регіоналістики.

Предмет дослідження регіоналістики. Поняття «регіон». Різноманітні підходи: фізико-географічний, соціально-економічний, політичний, філософський, формально-юридичний, зовнішньополітичний, історико-культурний та ін. Визначення «регіону» через ознаки. Інтегральний (синтетичний) підхід. Регіон і район.

Основні типи регіонів. Прості, складні, тотальні (інтегральні) регіони. «Компак» («компейдж»). Однорідні (гомогенні) і вузлові (функціональні) регіони. Ієрархія регіонів. Нормальна ієрархія. Аномальна ієрархія (ієрархія розшарування). Ієрархії регіонів за різними змістовними підходами.

Основні методи регіоналістики: порівняльно-географічний, історичний, соціологічні, математико-статистичні, системний, методи систематизації, таксонування, картографічний тощо. Комплексна регіонознавча характеристика.

Провідні функції та завдання сучасної регіоналістики.

Тема 2. Регіональний поділ світу (2 год.).

Основні підходи до регіоналізації світу. Континенти і макрорегіони світу, які виділяє ООН. Європа (Західна Європа, Північна Європа, Південна Європа, Східна Європа). Азія (Західна Азія, Центральна Азія, Південна Азія, Східна Азія, Південно-Східна Азія). Африка (Північна Африка, Західна Африка, Центральна Африка, Східна Африка, Південна Африка). Америка (Північна Америка, Центральна Америка, Карибський басейн, Південна Америка). Австралія та Океанія (Австралія і Нова Зеландія, Меланезія, Мікронезія, Полінезія).

Ієрархічні рівні регіонального поділу світу (А.Л.Чепалига). Принципи районування: об'єктивності, стабільності, безперервності території, ієрархічності, неподільності території. Сім ієрархічних рівнів регіонів на наддержавному, державному та внутрішньодержавному рівнях: континентальний, субконтинентальний, субрегіональний, державний, внутрішньодержавний конституційний, внутрішньодержавний мезорівень, рівень комун.

Фізико-географічні регіони світу: зональні та азональні. Материків й океанів. Географічні пояси. Природні (фізико-географічні країни). Природні зони, підзони. Географічні провінції, області, райони. Ландшафти (у вузькому розумінні).

Геополітична структуризація світу. Геополітичні (політичні) макрорегіони, регіони і субрегіони у світі. Таласо- і телурократія. «Хартленд».

«Рімленд». «Внутрішній півмісяць». «Зовнішній півмісяць». Політична регіональна інтеграція у світі. Військово-політичні регіони у світі. Регіоналізація світу Г. де Блія і П. Муллера: методологічні підходи до виділення географічних світів і регіонів.

Економічна регіоналізація світу. Соціально-економічні макрорегіони, регіони, субрегіони світу. «Північ» – «Південь». «Захід» – «Схід». «Центр» – «напівпериферія» – «периферія». «Великі» економічні простори. Регіональна економічна інтеграція: виникнення, розвиток, сучасний стан, проблеми і перспективи.

Історико-культурна регіоналізація світу. Теорія К.Ясперса. Історико-культурні макрорегіони світу. Цивілізації в теорії О.Шпенглера. Цивілізаційний поділ А.Тойнбі. Цивілізаційна теорія С.Хантінгтона. Західна (атлантична), православна (східнослов'янська), ісламська, китайська (сінська), індуїстська, латиноамериканська, африканська, японська, буддистська цивілізації. Серцевинні держави, країни-члени, самотні, «надтріснути» і розколоті країни.

Тема 3. Європа. Регіональна політика в країнах ЄС (4 год.).

Загальна характеристика Європи. Межі Європи: фізико-географічні, історико-культурні, політичні, економічні. Регіони і субрегіони Європи.

Західна Європа, Північна Європа, Південна Європа, Східна Європа: загальна характеристика, фізико-географічні регіони, природні умови та ресурси, населення, політичні системи, господарство, економічні регіони.

Європейська економічна інтеграція: виникнення, розвиток, сучасний стан і проблеми. ЄС – вища форма регіональної інтеграції. Розширення ЄС: політичні, соціально-економічні та гуманітарні наслідки. Євроатлантична інтеграція: виникнення, розвиток, сучасний стан і проблеми. Розширення НАТО: трансформація, нові завдання і напрями діяльності.

Регіоналізм, регіоналізація та глобалізація як взаємопов'язані процеси сучасної Європи. Принцип субсидіарності. Глокалізація як феномен. Єврорегіони як вища форма транскордонного співробітництва. Європейський досвід регіоналізації. Поділ європейських країн відповідно до рівня регіоналізації: федеративні системи (Австрія, Бельгія, Німеччина, Швейцарія), регіоналізовані унітарні держави (Італія, Іспанія, Велика Британія), унітарні держави, які передають повноваження регіонам (Франція, Нідерланди, Португалія), класичні унітарні держави (решта держав). Сучасна регіональна політика в провідних державах ЄС. Основні тенденції розвитку регіональної політики в країнах ЄС. «Європа регіонів»: проблеми та перспективи.

Тема 4. Азія та її субрегіони (2 год.).

Азія: загальна характеристика. Регіони і субрегіони Азії.

Північна і Центральна Азія: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови та ресурси; населення; політичні системи; господарство,

Рекомендована література

Основна:

1. Алаев Э.Б. Социально-экономическая география: понятийно-терминологический словарь / Э.Б.Алаев. – М.: Мысль, 1983. – 350 с.
2. Безуглий В.В. Регіональна економічна та соціальна географія світу: посібник / Безуглий В.В., Козинець С.В. – К.: Академія, 2003. – 688 с.
3. Блій Г. Географія: світи, регіони, концепти / Блій Г. де, Муллер П., Шаблій О.; пер. з англ. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.
4. Бусыгина И.М. Политическая регионалистика: учебное пособие / И.М.Бусыгина. – М.: Университет; РОССПЭН, 2006. – 280 с.
5. Гладкий Ю.Н. Регионоведение: учебник / Гладкий Ю.Н., Чистобаев А.И. – М.: Гардарики, 2003. – 384 с.
6. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. – Луганськ: Альма-матер; Знання, 2002. – 664 с.
7. Дахно І.І. Країни світу: довідник / Дахно І.І., Тимофієв С.М. – К.: Мапа, 2005. – 608 с.
8. Декларація щодо регіоналізму в Європі (1996 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.aer.eu/fileadmin/user_upload/.../ua/DR_UKRAINE\[1\].pdf](http://www.aer.eu/fileadmin/user_upload/.../ua/DR_UKRAINE[1].pdf)
9. Дергачёв В.А. Регионоведение: учеб. пособие / В.А.Дергачёв, Л.Б.Вардомский. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 519 с.
10. Дорошевский М.В. Экономическая и социальная география мира: учеб. пособие / Дорошевский М.В., Мысливец Г.В. – К.: МАУП, 2003. – 184 с.
11. Иванов И.Д. Европа регионов / И.Д.Иванов. – М.: Междунар. отношения, 1998. – 191 с.
12. Лопатников Д.Л. Экономическая география и регионалистика: учебное пособие / Д.Л.Лопатников. – М.: Гардарики, 2006. – 224 с.
13. Минаков И.А. Экономическая география и регионалистика: учеб. пособие / И.А.Минаков. – М.: Колос, 2002. – 262 с.
14. Панченко Т.В. Політична регіоналістика: навчальний посібник / Т.В.Панченко. – Харків: ХНУ ім. В.Каразіна, 2011. – 188 с.
15. Регіональний портрет України / С.А.Горобчишина, Т.В.Колосова, М.В.Лациба та ін. – К.: УНЦПД, 2003. – 336 с.
16. Регионоведение: учебник / под ред. Т.Г.Морозовой. – М.: Банки и биржи; ЮНИТИ, 1999. – 424 с.
17. Социально-экономическая география зарубежного мира / под ред. В.В.Вольского. – М.: Крон-Пресс, 1998. – 592 с.
18. Туровский Р.Ф. Политическая регионалистика: учебное пособие / Р.Ф.Туровский. – М.: Издательский дом ГУ ВШЭ, 2006 – 780 с.
19. Черникова В.В. Политическая регионалистика: учебное пособие / Черникова В.В. – Воронеж: Истоки, 2004. – 121 с.

Форма державного правління – спосіб організації найвищих органів державної влади, який включає порядок їх формування, розподіл повноважень між ними, а також взаємовідносини з населенням держави.

Форма державного устрою – модель територіальної організації держави, що визначає внутрішню її будову, розподіл на складові частини (території) і спосіб їх взаємодії між собою.

Централізація – принцип володіння владними повноваженнями, згідно якого територіальні органи влади у своїй діяльності залежать від центральних органів.

Цесія (від лат. cessio – поступка, передача) – передача частини території однієї держави іншій за погодженням між ними.

Цивілізація (від лат. civilis – громадянський, суспільний, державний) – певна історична соціально-культурна спільність (спільнота), яка має стійкі особливі риси в соціально-політичній організації, економіці та культурі, спільні духовні цінності та ідеали, ментальність (світогляд).

економічні регіони. Регіони Росії, регіональна політика в Російській Федерації. Регіональні інтеграційні процеси в Північній і Центральній Азії: проблеми і тенденції. СНД.

Східна Азія: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови і ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони. Китай, регіони, регіональна політика. Регіональна інтеграція у Східній Азії: проблеми і перспективи.

Південно-Східна Азія: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови та ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони. Регіональні інтеграційні процеси: сучасний стан, досягнення, проблеми і тенденції. АСЕАН.

Південна Азія: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови та ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони. Індія, внутрішньодержавні регіони, регіональна політика. Регіональні інтеграційні процеси: сучасний стан, проблеми та перспективи.

Південно-Західна Азія: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови і ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони.

Регіональні інтеграційні процеси: сучасний стан, досягнення, проблеми і перспективи. ОАД. ЛАД.

Тема 5. Африка (2 год.).

Африка: загальна характеристика. Регіони і субрегіони Африки. Загальноафриканські інтеграційні процеси: основні проблеми і тенденції розвитку. Африканський Союз.

Північна Африка: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови і ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони. Регіональні інтеграційні процеси: політичні, економічні, культурні тощо. Макрорегіональна інтеграція з країнами Південно-Західної Азії.

Західна Африка: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови і ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони. Регіональні інтеграційні процеси.

Центральна Африка: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови і ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони. Регіональна інтеграція.

Східна Африка: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови і ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони. Регіональні інтеграційні процеси.

Південна Африка: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови та ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони. Регіональна інтеграція. Провідна роль Південної Африки.

Тема 6. Америка: субрегіони та регіональна інтеграція (2 год.).

Америка як макрорегіон. Склад території.

Англо-Америка: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови і ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони. Регіони США; регіональна політика. Регіони Канади; регіональна політика. Регіональна економічна інтеграція. НАФТА. Євроатлантична інтеграція.

Латинська Америка: загальна характеристика. Склад території. Регіони і субрегіони Латинської Америки. Латиноамериканська інтеграція: сучасні проблеми і тенденції.

Мезоамерика: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови та ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони. Мексика, внутрішньодержавні регіони, регіональна політика. Центральна Америка, Карибський басейн (Вест-Індія). Регіональна інтеграція у Вест-Індії та Карибському басейні.

Південна Америка: загальна характеристика.

Регіон Амазонії і Ла-Плати: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови і ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони. Регіони Бразилії; регіональна політика. Регіональна інтеграція: сучасний стан, проблеми і перспективи. МЕРКОСУР.

Андський регіон: загальна характеристика; фізико-географічні регіони, природні умови і ресурси; населення; політичні системи; господарство, економічні регіони. Інтеграційні процеси в Андському регіоні.

Тема 7. Україна та її регіони (4 год.).

Україна як держава Центральної та Східної Європи. Адміністративно-територіальний устрій. Фізико-географічні регіони України. Природні зони, підзони. Фізико-географічні провінції та області (райони). Історико-культурні регіони України. Етнографічні регіони. Релігійно-конфесійні райони України. Демографічна регіоналізація України. Політико-географічна (геополітична) регіоналізація України: різні підходи. Економічне районування України.

Основні причини міжрегіональних диспропорцій в Україні. Депресивні регіони. Мета і головні завдання регіональної політики в Україні. Нормативно-правова база регіональної політики. Основні проблеми реалізації концепцій регіонального розвитку в Україні. Виникнення і розвиток єврорегіонів. Основні завдання і проблеми здійснення адміністративно-територіальної реформи в Україні. Розвиток місцевого управління та самоврядування в Україні.

Участь України в регіональних інтеграційних процесах. СНД. ОЧЕС. ГУАМ. Співпраця України і ЄС: досягнення, проблеми і перспективи.

Самовизначення – 1) принцип, згідно з яким кожна спільнота має невід’ємне право на вільне облаштування свого громадського і політичного життя; 2) право кожного народу на визволення й утворення власної самостійної держави або добровільне влаштування взаємин з іншими державами на основі федерації чи автономії.

Самотня країна – держава, в якій, згідно теорії С.Хантінгтона, відсутня культурна спільність з іншими країнами.

Сателіт (від лат. satellitis – супутник, спільник) – формально незалежна держава, яка перебуває під політичним та економічним впливом іншої держави і користується її протекціонізмом на міжнародній арені.

Сепаратизм (від. лат. separatio – відокремлення) – прагнення окремих груп населення, зокрема національних меншин, до часткового (надання автономії) або повного (створення власної держави) відокремлення.

Серцевинна держава – наймогутніша або основна у культурному відношенні держава певної цивілізації (за С.Хантінгтоном).

Субрегіони – великі (наддержавні) частини макрорегіонів, які мають специфічні риси та особливості.

Субсидіарність – громадсько-політичний принцип, згідно з яким вищі суспільні одиниці мають право і повинні розв’язувати лише ті проблеми, на виконання яких нижчі структури не здатні.

Суверенітет – верховенство державної влади, її незалежність та самостійність у внутрішній і зовнішній політиці.

Територія – це частина земної поверхні з певними межами, які відділяють її від інших ділянок землі.

Територія держави – 1) це визначена на основі норм міжнародного права частина земної поверхні (суходіл, внутрішні акваторії, повітряний простір над ними), на яку поширюється виключний суверенітет держави; 2) частина суші, прилеглих вод і повітряного простору над ними, відмежована від інших державним кордоном.

Унітарна держава – проста, єдина держава, яка характеризується відсутністю у адміністративно-територіальних одиниць ознак суверенітету.

Федерація – складна, союзна держава, частини якої є державними утвореннями з обмеженим державним суверенітетом.

Політична регіоналістика – дисципліна, яка вивчає політичні інститути та процеси на регіональному та місцевому рівнях, специфічні аспекти регіонального і місцевого управління.

Політична система – сукупність інститутів та груп, які формують і розподіляють політичну владу та здійснюють управління суспільними процесами, а також репрезентують інтереси певних соціальних груп у рамках відповідної правової системи і політичної культури.

Політичний режим – тип, характер влади в країні; сукупність засобів і методів здійснення політичної влади, яка відображає характер взаємовідносин громадян і держави.

Президентська республіка – форма правління, яка характеризується зосередженням сильної виконавчої влади в руках президента, поєднанням в його руках повноважень глави держави і глави уряду.

Регіон (від лат. regio – область, округ) – певна територія, що відрізняється від інших територій за низкою ознак (фізико-географічних, економічних, політичних, етнічних, культурних та ін.), володіє деякою цілісністю та взаємозв'язаністю її складових елементів.

Регіоналізація – сукупність процесів суспільно-політичного життя, націлених на реалізацію ідей регіоналізму, надання територіям особливого статусу, створення відповідних державних органів і органів місцевої самоврядування.

Регіоналізм – доктрина, образ мислення і дій, що виходять з пріоритетності регіональних інтересів над державними.

Регіоналістика (регіонознавство) – комплексна інтегральна дисципліна, яка займається вивченням соціально-економічного, політичного, культурного та етноконфесійного розвитку регіону.

Реституція (від лат. restitutio – відновлення) – повернення однією державою іншій майна, що було незаконно захоплене нею під час війни або внаслідок інших причин.

Референдум – форма безпосереднього волевиявлення громадян (прямої демократії), що виражається у всенародному голосуванні з найбільш значимих питань загальнодержавного, регіонального або місцевого масштабу.

Розколота країна – держава, в якій, згідно теорії С.Хантінгтона, переважає одна цивілізація, але її лідери прагнуть змінити цивілізаційну ідентичність.

Тематика і плани семінарських занять

Тема 1. Макрорегіони світу (4 год.).

1. Фізико-географічні регіони світу.
2. Геополітичні та політико-географічні регіони світу.
3. Комплексна регіоналізація світу Г. де Блія і П. Муллера.
4. Економічна регіоналізація світу.
5. Історико-культурні макрорегіони світу.

Література: [5, 9, 12, 16, 17, 21, 28, 65]

Тема 2. Америка як макрорегіон (2 год.).

1. Англо-Америка.
2. Латинська Америка.
  - 2.1. Мезоамерика.
  - 2.2. Південна Америка.
3. Проблеми та перспективи регіональної інтеграції.

Література: [5, 9, 12, 16, 21, 22, 40]

Тема 3. Регіоналізм, регіоналізація та регіональна політика (2 год.).

1. Поняття регіоналізму.
2. Регіоналізація та її види.
3. Регіональна парадигма в науці.
4. Регіональна політика: сутність, цілі та завдання.
5. Основні напрями регіональної політики.
6. Рівні реалізації регіональної політики.

Література: [4, 6, 8, 9, 11, 14, 18, 20, 24, 26, 29, 45, 49, 50, 53, 60]

Тема 4. Регіони України (4 год.).

1. Адміністративно-територіальний устрій України.
2. Фізико-географічне районування України.
3. Політична регіоналізація України. Потенційно конфліктогенні регіони.
4. Економічне районування України.
5. Регіональна політика в Україні: проблеми та перспективи.

Література: [9, 14, 15, 31, 32, 35, 39, 41, 46, 54, 55]

Тема 5. Закарпаття: історичні, політико-економічні та соціокультурні особливості регіону (2 год.).

1. Закарпаття як етнокультурний регіон: історичний досвід.
2. Автономістські тенденції та «русинське питання» на Закарпатті.
3. Етнолігвістичні, соціально-економічні, конфесійні, культурні особливості регіону.
4. Електоральні особливості виборчого процесу на Закарпатті.

Література: [9, 14, 15, 39, 46, 54, 55]

Конфедерація – союз суверенних держав, який створюється для досягнення політичних, економічних, культурних та інших цілей.

Країна – 1) політичне, національне, соціальне, культурне, господарське співтовариство, організоване державою на певній території; 2) територія з визначеними кордонами і населенням, що представляє собою єдине ціле з точки зору історії, культури, нації та в політико-географічному відношенні може бути незалежною або залежною.

Макрорегіони – найбільші (наддержавні) територіальні утворення світу, виділені за певним комплексом ознак.

Міжнародні міждержавні організації – об'єднання трьох або більше незалежних держав, їхніх урядів, інших міждержавних організацій, спрямоване на вирішення певних спільних питань чи організації проєктів.

Мікрорегіони – невеликі, як правило внутрішньодержавні, регіони, виділені за певними ознаками.

Міське самоврядування – право та спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання й управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення.

Мондіалізм (від лат. mundi – світ) – 1) глобальне загальнолюдське мислення, погляд на населення планети як на єдину спільність людей; 2) різні форми теоретичної та практичної діяльності, спрямовані на встановлення світового панування; 3) співучасть у світових справах; 4) рух за об'єднання всіх країн світу в єдину державу; 5) концепція, згідно якої загальнолюдські цінності є більш значимими, ніж національні.

Надтріснута країна – держава, в якій, згідно теорії С.Хантінгтона, великі групи населення належать до різних цивілізацій.

Напіванклав – анклав, що має вихід до моря.

Напівексклав – ексклав, що має вихід до моря.

Парламентська республіка – форма правління, за якої основними інститутами державної влади є парламент та уряд, який несе політичну відповідальність перед парламентом і не підконтрольний главі держави.

Периферійність – віддаленість від головних центрів політичного, культурного та соціально-економічного життя.

Самостійна робота студентів

Демократія – політичний режим, за якого єдиним легітимним джерелом влади в державі визнається її народ, при чому управління державою здійснюється народом або безпосередньо (пряма демократія), або опосередковано, через обраних представників (представницька демократія).

Держава – універсальна форма політичної організації людських спільнот, яка складається з трьох головних елементів: території, населення та суверенної влади.

Державна влада – вища форма політичної влади, що спирається на спеціальний управлінсько-владний апарат і володіє монополічним правом на видання законів, інших розпоряджень і актів, обов'язкових для всього населення.

Децентралізація – 1) принцип володіння владними повноваженнями, згідно якого територіальні органи влади є незалежними чи автономними від центральних органів влади; 2) система управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління.

Ексклав – несуверенний регіон, відокремлений від основної території країни і оточений іншою державою (державами).

Єврорегіон – організаційна форма співробітництва адміністративно-територіальних прикордонних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво.

Змішана республіка (напівпарламентська, напівпрезидентська, парламентсько-президентська, президентсько-парламентська) – форма державного правління, яка поєднує ознаки президентської (глава держави обирається всенародно; він є суб'єктом законодавчої ініціативи, має право видавати нормативно-правові акти тощо) і парламентської (президент призначає главу уряду лише за згодою парламенту; уряд несе відповідальність перед парламентом; використання інституту контрасигнатури тощо) республік.

Імперія (від лат. imperium – наказ, верховна влада, управління) – 1) історична форма державного утворення, що включає в себе силоміць приєднані (підкорені) інші народи та території; 2) вид територіальної державної системи, всередині якої цілі народи чи нації (навіть якщо вони зберігають видимість територіальної чи іншої окремішності) вважаються панівними або підлеглими; 3) велика монархічна держава, на чолі якої стоїть імператор або імператриця.

Інтеграція (від лат. integrum – ціле) – 1) процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле; 2) згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур в рамках регіону, країни, світу.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна ф.н.	заочна ф.н.
1	Регіоналістика як наука та навчальна дисципліна.	2	3
2	Макрорегіони світу та принципи їх класифікації.	2	8
3	Європа та її субрегіони.	2	6
4	Регіональна політика та її види.	2	4
5	Азія та її субрегіони.	2	5
6	Африка.	2	4
7	Австралія й Океанія.	4	4
8	Історико-культурні, фізико-географічні та політичні регіони України.	2	10
<i>Разом</i>		<i>18</i>	<i>44</i>

Протягом семестру студенти вивчають один модуль з дисципліни. Модуль складається з одного змістового модуля, після виконання якого здійснюється поточний контроль у вигляді письмової роботи. Студенти, які не відвідували лекції або не в повному обсязі виконали програму семінарських занять, до поточного модульного контролю не допускаються.

Оцінювання навчальних досягнень та практичних навичок студентів здійснюється за 100-бальною системою. Загальна кількість балів за семестр з навчальної дисципліни складається із середнього арифметичного балу за модулі та балів за поточний контроль.

Студент, який в результаті поточного оцінювання або підсумкового контролю за модулем отримав більше 60 балів, має право не складати іспит з дисципліни. У такому випадку в заліково-екзаменаційну відомість заноситься загальна підсумкова оцінка. При умові, що студент (ка) хоче покращити підсумкову оцінку за модуль із дисципліни, він (вона) має складати іспит.

Студент, який в результаті підсумкового оцінювання за змістовий модуль отримав середнє арифметичне менше 60 балів, зобов'язаний складати іспит з дисципліни. У разі, коли відповіді студента під час іспиту оцінені менш ніж 60 балів, він (вона) отримує незадовільну підсумкову оцінку.

Поточне оцінювання здійснюється за трьома складовими:

- контроль за виконання модульних завдань;
- контроль систематичності та активності роботи студента протягом семестру;
- контроль індивідуальної та самостійної роботи.

Якщо студент відвідав менше 50 відсотків занять, то систематичність та активність його роботи оцінюється в 0 балів.

Оцінювання модульних завдань. Після виконання програми змістового модулю у визначений деканатом термін здійснюється поточний модульний контроль у вигляді письмової роботи, який оцінюється у межах від 1 до 60 балів. Якщо з об'єктивних причин студент не пройшов модульний контроль у визначений термін, то він має право за дозволом деканату пройти його протягом двох тижнів після виникнення заборгованості.

Оцінювання активності під час аудиторних занять, індивідуальної та самостійної роботи здійснюється у межах *40 балів*:

- *20 балів* – за активну участь під час аудиторних занять (семінарських, лекційних). 20 балів – відвідано не менше 90% практичних занять та отримано оцінки «добре», «дуже добре» «відмінно»; 15 балів – відвідано не менше 75% практичних занять та отримано оцінки «добре», «дуже добре», «відмінно»; 10 балів – відвідано не менше 60% практичних занять та отримано оцінки «задовільно», «добре», «дуже добре», «відмінно»; 5 балів – відвідано не менше 50% практичних занять та отримано оцінки «задовільно», «добре», «дуже добре», «відмінно».

Автономія – частина держави, що має самоуправління в межах, передбачених загальнодержавним законом або конституцією.

Адміністративно-територіальна одиниця – структурний елемент адміністративно-територіального поділу, частина території країни, яка, маючи місцеве управління (адміністрацію), не володіє політичною самостійністю.

Адміністративно-територіальний устрій – це поділ території держави на складові частини (територіальні одиниці), відповідно до якого утворюється вертикальна структура органів державної влади і управління.

Альянс – об'єднання держав на міжнародній арені на підставі договірних зобов'язань, утворене, як правило, з метою досягнення необхідного балансу сил і забезпечення національної безпеки тих чи інших акторів.

Анклав – держава або частина держави, оточена зі всіх сторін територією іншої держави.

Балканізація – процес розпаду великих територіальних утворень (імперій) на національні держави, спричинений міжетнічними конфліктами (як це мало місце в Югославії в 90-х рр. XX ст.).

Географічне положення – розміщення певної території чи об'єкта на земній поверхні по відношенню до інших територій або об'єктів.

Глобалізація (від фр. global – загальний, всесвітній) – процес всесвітньої економічної, політичної, культурної інтеграції та уніфікації, основними наслідками якого є міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, а також зближення культур різних країн.

Глобалізм – стиль у політиці, коли певне питання розглядається і вирішується у контексті загальних для людства проблем, що стосуються всіх і потребують для свого розв'язання спільних зусиль.

Глокалізація – процес взаємодоповнюваності та взаємопроникнення глобальних і локальних тенденцій.

Деконцентрація – вид централізації, який передбачає наявність владних повноважень у територіальних органів державної влади, залежних у своїй діяльності від центральних органів влади.

- в) відсутність інституту уповноважених посадових осіб держави на місцях;
- г) наявність інституту уповноважених посадових осіб держави на місцях;
- д) непрямий контроль держави за органами місцевого самоврядування.

Для континентального типу місцевого самоврядування характерні такі ознаки:

- а) позитивне регулювання діяльності органів місцевого самоврядування;
- б) принцип негативного регулювання діяльності органів місцевого самоврядування;
- в) відсутність інституту уповноважених посадових осіб держави на місцях;
- г) наявність інституту уповноважених посадових осіб держави на місцях;
- д) наявність системи різноманітних форм державного контролю.

За культурно-історичними ознаками виділяють наступні регіони України:

- а) Слобожанщину;
- б) Галичину;
- в) Дніпропетровщину;
- г) Поділля;
- д) Приазов'я.

Основними теоріями виникнення місцевого самоврядування є:

- а) цивілізаційна;
- б) громадська (суспільна);
- в) державна;
- г) регіональна.

Які з цих країн є анклавом?

- а) Ватикан;
- б) Люксембург;
- в) Сан-Марино;
- г) Лесото.

Які з цих одиниць є напівексклавами?

- а) Калінінградська область;
- б) Аляска;
- в) Нахичевань;
- г) Лесото.

- 20 балів – опрацювання одного джерела з визначеного переліку наукової літератури (додаткова), або ж книги, запропонованої самим студентом та погодженої з викладачем. Перевірка знань здійснюється у формі колоквіуму, обов'язковою умовою допуску до якого є наявність у студента розширеного конспекту того чи іншого монографічного дослідження.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
Змістовий модуль № 1									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8		
10	15	15	10	10	10	10	20	100	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Теми рефератів

1. Поняття про регіоналістику: різні підходи.
2. Регіон як об'єкт регіоналістики.
3. Предмет регіоналістики: основні підходи.
4. Типи та ієрархія регіонів.
5. Регіональна політика: сутність та основні завдання.
6. Регіоналізм і регіоналізація: спільне та відмінне.
7. Регіоналізація як протиположна глобалізації.
8. Автономізм, сепаратизм: діалектика взаємозв'язку.
9. Федералізм. Основні теорії федералізації.
10. Фізико-географічна регіоналізація світу.
11. Політичні (геополітичні) регіони світу, їх ієрархія.
12. Геополітичні макрорегіони та субрегіони світу.
13. Географічні світи Г. де Блія і П. Муллера.
14. Соціально-економічна регіоналізація світу.
15. Історико-культурна регіоналізація світу.
16. Цивілізаційна регіоналізація світу С. Хантінгтона.
17. Регіональна інтеграція в Європі.
18. Розвиток регіональної політики у країнах Європейського Союзу.
19. Регіони і регіональна політика в Росії.
20. Регіональна інтеграція в Південно-Східній Азії.
21. Регіональна інтеграція в Африці.
22. Південна Африка: політична та економічна характеристики.
23. Англо-Америка: загальна характеристика.
24. Регіональна політика в США.
25. Регіональна інтеграція в Північній Америці.
26. Регіональна інтеграція в Латинській Америці.
27. Мезоамерика: політична та економічна характеристики.
28. Регіональна інтеграція в Центральній Америці і Карибському басейні.
29. Політична регіоналізація України.
30. Історико-культурна регіоналізація України.
31. Основні проблеми здійснення регіональної політики в Україні.
32. Формування і розвиток єврорегіонів в Україні.
33. Основні завдання адміністративно-територіальної реформи в Україні.
34. Депресивні регіони України: проблеми та перспективи розвитку.
35. Конфліктний потенціал АР Крим. «Російський фактор».
36. Закарпаття як етнокультурний регіон: історичний досвід.
37. Автономістські тенденції на Закарпатті. Русинське питання.

- в) принцип субсидіарності;
- г) принцип безперервності території;
- д) принцип суверенності території;
- е) принцип неподільності території;
- є) принцип ієрархічності.

Які ієрархічні рівні регіонів-районів виділив А.Чепалига?

- а) наддержавний;
- б) державний;
- в) мезодержавний;
- г) внутрішньодержавний.

Вкажіть держави Аравійського субрегіону.

- а) Оман;
- б) Катар;
- в) Ліван;
- г) ОАЕ;
- д) Кувейт.

Вкажіть держави Балканського субрегіону.

- а) Хорватія;
- б) Словенія;
- в) Греція;
- г) Сербія;
- д) Македонія.

Вкажіть держави субрегіону Північна Африка.

- а) Марокко;
- б) Алжир;
- в) Ефіопія;
- г) Туніс;
- д) Єгипет.

Головними типами місцевого самоврядування є:

- а) англосаксонський;
- б) євроамериканський;
- в) континентальний;
- г) північноєвропейський.

Рисами англосаксонського типу місцевого самоврядування є:

- а) позитивне регулювання діяльності органів місцевого самоврядування;
- б) принцип негативного регулювання діяльності органів місцевого самоврядування;

Вкажіть головні елементи триступеневої «Європи регіонів».

- а) Євросоюз;
- б) нація;
- в) держава;
- г) регіон;
- д) громада.

Які з цих визначень розкривають зміст терміну «децентралізація»?

- а) принцип володіння владними повноваженнями, згідно якого територіальні органи влади є незалежними чи автономними від центральних органів влади;
- б) наявність владних повноважень у територіальних органів державної влади, залежних у своїй діяльності від центральних органів влади;
- в) принцип володіння владними повноваженнями, згідно якого територіальні органи влади у своїй діяльності залежать від центральних органів;
- г) система управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління.

Вкажіть головні елементи змісту поняття «євро регіон».

- а) організаційна форма співробітництва адміністративно-територіальних прикордонних одиниць європейських держав;
- б) організаційна форма соціально-економічного співробітництва суверенних європейських держав;
- в) співпраця здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво;
- г) співпраця здійснюється відповідно до угод про двостороннє міждержавне співробітництво.

Вкажіть макрорегіони світу відповідно до класифікації ООН.

- а) Центральна Азія;
- б) Північна Азія;
- в) Південна Африка;
- г) Полінезія;
- д) Мікронезія і Меланезія.

Відповідно до класифікації ООН Америка включає такі макрорегіони:

- а) Північна Америка;
- б) Центральна Америка;
- в) Кубинський басейн;
- г) Карибський басейн;
- д) Південна Америка.

Вкажіть головні принципи районування за А.Чепалигою.

- а) принцип об'єктивності;
- б) принцип стабільності;

Тестові завдання

І рівень складності:

Відповідно до зовнішньополітичного підходу, регіон – це ...

- а) субнаціональна одиниця, права якої визначені конституцією;
- б) група країн, які по багатьом параметрам більш взаємозв'язані між собою, ніж з іншими країнами;
- в) комплекс, що складається із землі, повітря, флори і фауни та людського населення;
- г) територія, яка має чітко виражену спеціалізацію виробництва і певну господарську цілісність.

Відповідно до формально-юридичного підходу, регіон – це ...

- а) субнаціональна одиниця, права якої визначені конституцією;
- б) група країн, які по багатьом параметрам більш взаємозв'язані між собою, ніж з іншими країнами;
- в) комплекс, що складається із землі, повітря, флори і фауни та людського населення;
- г) територія, яка має чітко виражену спеціалізацію виробництва і певну господарську цілісність.

Відповідно до економічного підходу, регіон – це ...

- а) субнаціональна одиниця, права якої визначені конституцією;
- б) група країн, які по багатьом параметрам більш взаємозв'язані між собою, ніж з іншими країнами;
- в) комплекс, що складається із землі, повітря, флори і фауни та людського населення;
- г) територія, що має чітко виражену спеціалізацію виробництва і певну господарську цілісність.

Доктрина, образ мислення і дій, що виходять з пріоритетності регіональних інтересів над державними.

- а) регіон;
- б) регіоналізм;
- в) регіоналізація;
- г) субсидіарність.

Реалізація ідей регіоналізму, надання територіям особливого статусу, більшої самостійності – це ...

- а) регіон;
- б) регіоналізм;
- в) регіоналізація;
- г) субсидіарність.

Процес взаємодоповнюваності та взаємопроникнення глобальних і локальних тенденцій.

- а) глобалізація;
- б) глокалізація;
- в) інтеграція;
- г) регіоналізація.

Що таке анклав?

- а) сукупність декількох острівних держав;
- б) держава або частина держави, оточена зі всіх сторін територією іншої держави;
- в) напівсуверенна територіальна одиниця;
- г) держава або частина держави, оточена зі всіх сторін водами світового океану.

Що таке ексклав?

- а) держава або частина держави, оточена зі всіх сторін територією іншої держави;
- б) сукупність декількох острівних держав;
- в) несuverенний регіон, відокремлений від основної території країни і оточений іншою державою (державами);
- г) держава або частина держави, оточена зі всіх сторін водами світового океану.

Якщо анклав має вихід до моря, то його називають ...

- а) напіванклавом;
- б) мезоанклавом;
- в) екзоанклавом;
- г) акваанклавом.

По відношенню до Росії Калінінградська область є ...

- а) анклавом;
- б) ексклавом;
- в) напівексклавом;
- г) напіванклавом.

По відношенню до Литви Калінінградська область є ...

- а) анклавом;
- б) ексклавом;
- в) напівексклавом;
- г) напіванклавом.

До політичних інститутів влади на рівні місцевого самоврядування належать:

- а) державні регіональні адміністрації;
- б) представники уряду на місцях;

- в) Бельгія;
- г) Велика Британія.

Регіоналізовані унітарні держави характеризуються тим, що:

- а) регіони мають різні рівні автономії (правову, адміністративну, фінансову);
- б) регіональні представницькі органи, як правило, не мають первинної законодавчої влади;
- в) регіони, як правило, регламентують свою діяльність на основі конституцій, затверджених місцевою владою.
- г) регіони, як правило, регламентують свою діяльність на основі статутів, затверджених центральною владою.

Головними характеристиками класичних унітарних держав є:

- а) регіональні яруси управління в основному призначені для адміністративних цілей;
- б) регіональні представницькі органи, як правило, мають первинну законодавчу владу;
- в) домінуючим джерелом політичної влади є центральний уряд;
- г) регіони мають різні рівні автономії (правову, адміністративну, фінансову).

Вкажіть три внутрішньодержавні спільноти Бельгії.

- а) французька;
- б) фламандська;
- в) англійська;
- г) німецька.

Подвійна система федералізму Бельгії включає:

- а) три спільноти;
- б) дві спільноти;
- в) три регіони;
- г) чотири регіони.

Основою регіональних особливостей Італії є:

- а) мовна різноманітність;
- б) соціальна різноманітність;
- в) диспропорції економічного розвитку Півдня і Півночі;
- г) диспропорції економічного розвитку Сходу і Заходу.

Головними проблемами побудови «Європи регіонів» є:

- а) дуже серйозні диспропорції в рівні економічного й соціального розвитку на території ЄС;
- б) різні форми територіально-політичного устрою країн Співдружності;
- в) загроза сепаратизму;
- г) загроза регіоналізації.

II рівень складності:

Найголовнішими ознаками регіону є:

- а) спільність (етнічна, економічна, культурна та ін.);
- б) спільна влада;
- в) територія;
- г) спільна мова.

Вкажіть головні види регіоналізму.

- а) історико-культурний;
- б) географічний;
- в) глобальний;
- г) політичний;
- д) економічний.

Які з названих утворень є єврорегіонами?

- а) «Померанія»;
- б) «Адріатика»;
- в) «Центральний полюс росту»;
- г) «Центральний економічний район».

В діяльності яких з цих єврорегіонів бере участь Україна?

- а) «Дністер»;
- б) «Балтика»;
- в) «Дніпро»;
- г) «Буг».

Відповідно до рівня регіоналізації, європейські країни поділяють на такі види:

- а) федеративні системи;
- б) регіоналізовані федеративні держави;
- в) регіоналізовані унітарні держави;
- г) унітарні держави, які передають повноваження регіонам;
- д) класичні унітарні держави;
- е) класичні республіки.

До федеративних держав належать:

- а) Австрія;
- б) Нідерланди;
- в) Бельгія;
- г) Німеччина.

До регіоналізованих унітарних держав належать:

- а) Італія;
- б) Іспанія;

- в) представницькі органи (ради) і голови самоврядування;
- г) місцеві суди.

Відсутність інституту уповноважених посадових осіб держави на місцях характерна для ...

- а) англосаксонського типу місцевого самоврядування;
- б) континентального типу місцевого самоврядування;
- в) латиноамериканського типу місцевого самоврядування;
- г) східноєвропейського типу місцевого самоврядування.

Суть позитивного регулювання діяльності органів місцевого самоврядування полягає у ...

- а) здійсненні місцевими органами всіх незаборонених законом дій;
- б) відсутності державного контролю за органами самоврядування;
- в) встановленні законом детального переліку прав і обов'язків органів самоврядування;
- г) одноманітності муніципального режиму.

Вид централізації, який передбачає наявність владних повноважень у територіальних органів державної влади?

- а) децентралізація;
- б) деконцентрація;
- в) концентрація;
- г) інституціалізація.

Децентралізація передбачає ...

- а) передачу влади місцевому самоврядуванню;
- б) передачу влади місцевим представництвам центральних органів;
- в) передачу влади органів місцевого самоврядування представникам центральної влади;
- г) передачу влади від центральних до місцевих органів державної влади.

Принцип розподілу владних повноважень, за яким надання управлінської послуги максимально наближується до її споживача.

- а) децентралізація;
- б) субсидіарність;
- в) субвенція;
- г) деконцентрація.

Регіонами другого порядку в Україні є ...

- а) АРК та області;
- б) адміністративні райони та міста обласного підпорядкування;
- в) області;
- г) міста обласного та республіканського підпорядкування.

Регіонами першого порядку в Україні є ...

- а) АРК та області;
- б) адміністративні райони та міста обласного підпорядкування;
- в) області та райони;
- г) міста обласного та республіканського підпорядкування.

Коли була прийнята Європейська хартія місцевого самоврядування?

- а) 1980 р.;
- б) 1982 р.;
- в) 1985 р.;
- г) 1991 р.

Україна ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування в ...

- а) 1997 р.;
- б) 1999 р.;
- в) 2000 р.;
- г) 2003 р.

Сучасний адміністративно-територіальний устрій України ...

- а) успадкований від СРСР;
- б) перейнятий від західноєвропейських держав;
- в) перейнятий від Росії;
- г) сформувався на основі традицій УНР.

Вкажіть країну, яка не належить до політико-географічного регіону Центральної Європи.

- а) Польща;
- б) Чехія;
- в) Норвегія;
- г) Литва.

Який із європейських регіонів найбільш політично нестабільний на сучасному етапі?

- а) Західна Європа;
- б) Південно-Східна Європа;
- в) Росія;
- г) країни Балтії.

Вкажіть рік, у якому Україна вступила до Співдружності Незалежних Держав (СНД).

- а) 1989;
- б) 1990;
- в) 1991;
- г) 1992.

Коли було утворено ГУАМ?

- а) 1995 р.;
- б) 1997 р.;
- в) 1999 р.;
- г) 2000 р.

Які країни є членами NAFTA?

- а) Польща, Чехія, Угорщина;
- б) Сінгапур, Тайвань, Малайзія;
- в) США, Канада, Мексика;
- г) Індія, Єгипет, Ізраїль.

Яка з нижченаведених країн не є на сьогодні членом СНД?

- а) Молдова;
- б) Казахстан;
- в) Грузія;
- г) Азербайджан.

Яка з нижченаведених країн не відноситься до регіону Південна Америка?

- а) Болівія;
- б) Чилі;
- в) Гайана;
- г) Сальвадор.

Яка з нижченаведених країн не відноситься до африканської цивілізації?

- а) Конго;
- б) Замбія;
- в) Малі;
- г) Лівія.

Переважає більшість населення якої країни регіону ЦПСЄ сповідує іслам?

- а) Сербія;
- б) Албанія;
- в) Хорватія;
- г) Боснія і Герцеговина.

Яка з нижченаведених країн є унітарною?

- а) Німеччина;
- б) Данія;
- в) Бразилія;
- г) Канада.